

Lutki

ZA KUBŁARKI

3 2012

Didaktiske doporučenja

Byrnjež tuchwilu snadź hišće nazymu z rjanymi slónčnymi dnjemi měli, začuwamy, zo bliži so čěmny čas. Po puću do pěstowarnje dožiwjeja džěči nětko časćišo kurjawu, dešč a čmu. To zawostaja w nich prašenja, kiž su nastork za nowe temy zaběrow a poskitkow.

Wobchadne kubtanje

We wobchadnym kubtanju rozestajeja so džěči nětko wosebje z prašenjom praweho zdrasćenja. Předstajimy jim signalowe barby a reflektowace elementy. W jednorym eksperimenće z kapsnej lampu w začěmnjenej stwi móža džěči spóznać, kak jich drasta pómjme skutkuje. Wone spózna-ja, zo nima drasta jenož funkcionalna, ale tež derje widžomna za šoferow być.

Fyzikaliske kubtanje

Někotre eksperimenty ze swěcu a sćinom smy w Lutkach na str. 2–4 wozjewili. Z pomocu tajkich hodži so tež serbski słowoskład džěči rozšěrjować a zwućować. Na přikład z tym, zo z kapsnej lampu předmjet wobswětlujemy, kotrehož serbskorěčne pomjenowanje je za džěči hišće nowe. W zwisku ze sćinowymi hrami móžemy džěči nětko na prawe zadžerženje ze swěčkami přihotować. Abo zaběramy so z prašenjom „Čehodla je rano tak dołho čma?“ Běh zemje wokoło slónca móžemy džěcom w małej simulaciji z pomocu lampy a globusa rozjasnić. Dalše prašenja k zjawam w swětnišću móža džěči při wopyće w planetarijumje rozrisać. Wosebity serbskorěčny projekt přihotuje tuchwilu Rěčny centrum WITAJ w kooperaciji z planetarijom w Budyšinje.

Ludowěda

Kotra serbska powěsć by so lěpje do čěmneho počasa hodžała hač powěsć wo błudničce? Tójšto pokiwow namakaće w Zběrce materialijow za kubłarki. Powěsć w modernym šaće podawamy w aktualnym čisle Lutkow za džěči. Tutu dóstanjeće do pěstowarnjow tež jako kolenkowu knižku k předčitanju a zasopowědanju. Wumolowali su ilustracije džěči horta Pančanskeje pěstowarnje. Tež hajenje serbskich naložkow, kaž na př. na swjedenju swjateho Měrcina (hlej aktualne čisło Lutkow str. 20) a swjateho Mikławša (str. 4) je kruty wobstatk w našich pěstowarnjach.

Matematiske kubtanje

Hižo nětko w nazymje pjelnjeja so regale w kupnicach z typiskimi hodownymi produktami. To widžo so džěci hižo na hody wjesela. Njezapřimnu w předšulskej starobje, kelko dnjow, tydženjow a samo měsacow hišće hač do hód je. Njemóža sej tak dołhi časowy wobjim předstajeć. Tajka situacija móže być nastork za zaběru z časom a časnikom. Kak dołho traje sekunda? Zamóža džěci jednu cyłu mjeńšinu změrom na přikrywje ležeć? Kelko minutow ma hodžina? Kak dołhi je jedyn cyły dzeń? Z pomocu protyčki, kotruž w skupinskej rumnosći wupowěšnjemy, zeznaja tydzeń, měsac, počasy a lěto. Hdyž kóždy minjeny dzeń wotkřižikujeće, móža džěci dny hač na kónc měsaca ličić abo tež měsacy hač k hodam. Wosebite dny, kaž njedžele, narodninske swjedženje a wosebity wjerški w pěstowarni, wuzběhnu so na protyčce wosebje. Džěcom so tak běh časa znazorni. Materialije, kaž časnik a časowu tabulku lěta a narodninsku protyčku, dóstanjeće w Rěčnym centrumje WITAJ.

Socialne kubtanje

Swjedzeń swjateho Měrcina skića dobry zakład za socialne kubtanje. Legenda wo swjatym Měrcinje, kiž džěli swój plašč z prošerjom, je tež za njekřesćanske džěci zajimawa. Wona móže nastork być za wšelake projekty w pěstowarni, w kotrychž steji džělenje z druhimi w srjedžišću. Započinajo z małymi gestami mjez džěcimi w skupinje (na př. džělenje całty na dnu swjateho Měrcina) móžemy wjetši projekt wuwic, do kotrehož zapřijamy skutkowne (tež přez medije) staršich abo ludži zwonka pěstowarnje. Tak na přikład móžemy z džěcimi při chodženju po Měrcinu/Mikławšu nazběrać pjenjezy za potřebne džěci abo druhe darićelske akcije.

Strowe zežiwnjenje

W čěmnym počasu pěstuje so tójšto nałožkow a wašnjow, při kotrychž so džěcom słódkosće da-ruja. Při tym njeměli zabyć na zubnu hygienu. Wotpowědny material k zubyrjedženju dóstanjeće w štwórtym čisle Lutkow.

Ale tež strowe zežiwnjenje je při mokrym a zymnym wjedrje wažne. W pěstowarnjach přihotuje so na př. jónu wob tydzeń zhradna snědań. K zaběrje z prawym zežiwnjenom smy spřihotowali kopěrowansku předłohu na přichodnymaj stronomaj. Zakładne elementy zežiwnjenja tam předstajimy. Džěci móža zežiwidła tutym přirjadować, na přikład z pomocu ilustracijow z wabjenskich prospektow. Tak rozestajeja so wědomje ze strowym zežiwnjenom a zwučuja při tym serbsku leksiku.

Za kopěrowanje:

tuki

sad

zelenina

ryba a mjaso

žito, běrny a nudle

mlokowe produkty

Nazymski džěń

Stawizna k wotputanju

Džěći zesydaja so na špundowanju do kruha. Wobroća so nalěwo do roznožneho prosteho syda. Wostawk wot jednoho džěsća k druhemu měł tak mały być, zo dosahnje kóžde džěćo chribjet swojeho předchadnika.

Kubłarka sydnje so z jednym džěsćom za kóždoho derje widžomna tohorunja na špundowanje. Wona číta resp. powěda stawiznu a „moluje“ při tym z ruku na chribjet před njej sedžaceho džěsća. Wšitke džěći jeje čin napodobnjeja na chribjeće před nich sedžacych.

Džensa swěći krasne nazymske stónco.

z pokazowakom kruh a pruhi stónca molować

Skoku běža džěći won na hrajkanišćo.

z porstami spěšne drypotanje džěći napodobnjeć

Jurij je na suwadle. Huj, spěšnje so dele sunje. A hišće raz!

dwójce z cytej dtónju diagonalnje wot lěweho ramjenja po chribjeće dele šmórnyć

Leńka je na čumpjeli. Wona čumpa so tam a sem.

z třomi porstami kolebanje čumpjele napodobnjeć

Pódlá njeje na štomje sej małe žošte topješka we wětře hraja.

z pokazowakom po cyłym chribjeće žoštički molować

Nadobo wětřík sylnje duje a lisćo na zemi so w kole wjerći.

z porstami spiralu na chribjet molować

Wětřík přiduje tołste mróčele.

z dtónju kruhi po cyłym chribjeće molować

Stónco schowa so za mróčelemi.

z pokazowakom kruh a pruhi stónca molować

Hízo padaja z mróčelow přenje kapki.

pomału z pokazowakomaj wot ramjenjow hač k pasej klepotać

Bórze deščuje so sylnišo.

spěšnišo z pokazowakomaj wot ramjenjow hač k pasej klepotać

Nětko so cyle jara deščuje.

cyle spěšnje z pokazowakomaj wot ramjenjow hač k pasej klepotać

Džěći běža spěšnje do domu.

z porstami spěšne drypotanje džěći napodobnjeć

Tam sej z trěnjom kapki z mjezwoča trěja.

z płonej ruku cyle měrnje po chribjeće majkać

Paslenski pokiw:

Nazymska latarnička

Při paslenju tuteje latarnički za lampionowy přečah na dnju swjateho Měrcina móžemy hižo najmóždše džěči do přihotow zapřijeć, z tym zo při nazymskim wuchodžowanju zběramy pisane liscowe łopjena. Tute potom w pěstowarni zhromadnje prasujemy.

Položimy pergamentowu abo transparentnu papjeru do laminěrowanskeje folije. Přidamy prasowane liscowe łopjena a laminěrujemy wšitko. Wospjetujemy to z dalšej foliju.

Položimy laminěrowanej foliji po šěrokości hromadže a zespinkujemy jej na woběmaj stronamaj, tak zo nastanje rołka.

Wuměrimy přerězku rołki a narysujemy jón z kružidłom na papjerc. Wokoło tutoho kruha narysujemy dalši kruh, kiž je něhdže tři centrimetrow w přerězku wjetši hač přeni.

Wutřihamy kruh po wonkownej liniji.

Zatřihamy kromu kruha wjacore razy dokoławokoło hač k druhej liniji. Sfałdujemy kromu.

Sunjemy kruh do rołki tak, zo hlada sfałdowana kroma dele a so kromy rołki dótkna. Tak hodži so wotdeleka wjacore razy dokoławokoło zespinkowač. Tak nastanje dno latarnički.

Na hornjej kromje latarnički wukałnjemy z jehličku dvě napřečo sebi ležacej džěrce. Do njeju začehnjemy grót abo krotu nitku, zo bychmy latarničku na lampku powěsnyč móhli.

Z latarničku móžeće sej tež stwu wupyšič, z tym zo stajiče, swěčku do nje (hlej foto horjeka naprawo).

Dale trjebamy:

**laminěrowak
folije za laminěrowanje A4
pergamentowu abo transparentnu papjeru
spinkowak
kružidło, lineal, nožicy, jehličku
papjerc
grót abo krotu nitku
lampku za latarničku**

Přeprošenje na dalekubtanje kubtarkow

Po tym zo je so na lońše dalekubtanje kubtarkow telko wobdźělnikow ze srjedźneje Łužicy přizjewiło, poskićuje Rěčny centrum WITAJ dalše zarjadowanje z Leńku Thomasowej k temje „Serbski džěćacy spěw – pokiwy k zasadej instrumentow a pohibow“.

Tute wotměje so pjatk, 30. nowembra 2012,
wot 15:30 do 18:00 hodź.
w sydarni Serbskeho domu
na Drježdźanskej 18 we Wojerecach.

Prosmy wo přizjewjenje w Rěčnym centrumje WITAJ
pod tel. (0 35 91) 55 04 18
hač do pónđzele, 26. nowembra 2012.

Na zarjadowanju zběra so wobdźělenski přinošk we wysokosći 10,00 €.

Lutki – 11. lětnik, wuchadźa 4 króc wob lěto
cyłkowne zhotowjenje: Domowina – Zwjazk Łužiskich Serbow z.t.,
Rěčny centrum WITAJ

hłowna zamołwita: Silwija Wjerjicyna
fota: RCW

Rěčny centrum WITAJ, Póstowe naměsto 3, 02625 Budyšin,
telefon:(0 35 91) 55 04 00, e-mail: witaj-bautzen@sorben.com